

in drugih zanimivih dogodivščinah. Zadnje poglavje pa bralca seznanja s starimi tržiškimi gostilnami in njihovi kulinarični ponudbi in prinaša nekaj zapisov lokalnega izročila v zvezi s prehrano.

Knjiga tako na 104 straneh prinaša pomembno interpretacijo kulinarične dediščine med tradicijo in inovacijo v Trzinu in mirno lahko trdimo, da je nepogrešljiv vir za vsakogar, ki ga zanimajo zgodovina, kulinarika ali nači-

ni ustvarjalnega dela, temeljčega na zgodovini in tradiciji določenega okolja. Ker kulinarične dediščine nikakor ne moremo razumeti zgolj kot simbola za opredeljevanje lokalne identitete in sestavine za obogatitev turistične ponudbe, temveč tudi kot pomemben potencial za gospodarski razvoj, lahko le upamo, da bodo knjigo ustrezno prepoznali, ovrednotili in uporabili lokalni kulinarični ponudniki, ko bodo skušali svoje jedilnike obogatiti s posebnostmi

lokalnega okolja. Pri tem pa ne smemo prezreti in pozabiti opomniti svojih gostov, da so k njihovi ponudbi veliko pripomogli prav domačinke in domačini, ki so se v sklopu vseživljenjskih izobraževanj in dejavnosti lotili tako pomembne tematike. Pri tem pa uživali, se nasmejali in se marsičesa novega naučili. O tem priča tudi bogato slikovno gradivo, ki ga je v celostno grafično podobo zaokročila tudi domačinka, oblikovalka Andrejka Belhar Polanc.

SAŠA POLJAK ISTENIČ, KATJA HROBAT VIRLOGET IN MATEJA HABINC (UR.): Nemi spomini: Manjšine med obrobjem in ospredjem.

Slovensko etnološko društvo (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 51), Ljubljana 2017, 137 str.



Tri priznane slovenske etnologinje, Saša Poljak Istenič, Mateja Habinc in Katja Hrobat Virloget, so v sklopu Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva 51 zbrale raziskave o manjšinah s pomenljivim naslovom *Nemi spomini: Manjšine med obrobjem in ospredjem*. Urednice so v zbor-

nik uvrstile paleto študij primera iz slovenskega prostora (in zamejstva) v različnih zgodovinskih okoliščinah in realnostih.

Prispevek Katje Hrobat Virloget se osredinja na spomine Italijanov v Istri ter na odnose, ki so se po drugi svetovni vojni vzpostavili v prostoru, kjer sta se z zamenjavo političnega sistema in oblasti spremenila tudi vloga in odnos do nekdanje dominantne etnične skupine. Avtorici uspe problematiko odseljevanja kontekstualizirati s širšim evropski okvirom političnega dogajanja v Evropi po drugi svetovni vojni. Pri tem prek analize spominov pokaže, kako je (bila) oziroma ni (bila) slišana italijanska narodna skupnost v povojnem času svojega odhoda (odhajanja) iz Istre niti v času svojega (pre)oblikovanja v manjšinsko skupnost. Obenem kritično opozori na slovenski nacionalni diskurz, ko Slovenci v tem prostoru pridobijo status dominantne skupnosti, ki pravilno do tega položaja utemeljuje s krivdo drugega in lastno viktimizacijo. Tako spomine drugega ne samo ne slišimo, ampak tudi ni treba, da jih slišimo.

Alenka Janko Spreizer se je lotila vprašanja Romov, ki imajo v Republiki Sloveniji status »posebne skupnosti« (http://www.un.gov.si/manjsine/), so pa v javnem diskurzu in družbi večinoma označeni za marginalizirano etnično skupino. Pri tem je na podlagi izbranih reprezentacij romske kulture v Slovenskem etnografskem muzeju ter v romskih muzejih in naseljih (npr. Kamenci in Pušča) analizirala procese ustvarjanja romske kulturne dediščine (kateri elementi in primeri so izpostavljeni). Sprašuje se, koliko so akterji s temi dejanji pripomogli k senzibilizaciji družbe do marginaliziranih glasov romske etnične skupnosti.

Mirna Buić svojo raziskavo usmeri na status narodnih skupnosti narodov nekdanje SFRJ, ki so po razpadu države v Sloveniji ostali brez urejenega statusa in modela ohranjanja svoje kulturne dediščine. Avtorica jih označi kot nevidne družbene skupine, politično marginalizirane, kar sicer ne velja zgolj za obravnavani primer – slovensko Istro, ampak za celotni slovenski prostor. Njena razprava predstavi razmere

* Petra Kavrečič, dr. zgodovine, docentka, znanstvena sodelavka, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Oddelek za zgodovino in Oddelek za antropologijo in kulturne študije, Titov trg 5, 6000 Koper; petra.kavrecic@fhs.upr.si.

obravnanih skupnosti, ki kljub temu, da formalno nimajo urejenega statusa, na lastno pest organizirajo dejavnosti ter aktivno sodelujejo v javnosti in skupnosti v želji, da bi dosegli spremembo svojega položaja in razmer za ohranjanje lastne identitete in dediščine.

Jerneja Ferlež obravnava skupnost, ki jo zaradi »pripadnosti nemškemu jezikovnemu, kulturnemu in političnemu krogu« označujemo kot »Nemci« (str. 72). Gre za skupnost, ki je bila v Mariboru v 19. in 20. stoletju podvržena večkratnim spremembam svojega položaja in v prejšnjem stoletju postopnemu prehodu iz skupnosti z dominantnim statusom (tako v političnem, ekonomskem in družbenem smislu) v marginalno skupino, ki se danes sooča s (skoraj) popolnim izbrisom in pozabo. Podobno kot italijanska narodna skupnost v Istri sta dominantna in marginalna etnična skupnost tudi v Mariboru zamenjali vlogo. To se je na Štajerskem sicer zgodilo po koncu prve svetovne vojne, ko je prišlo do hitre slovenizacije mesta (podjetja, šole, kulturne ustanove). Mariborski Nemci so tedaj postali manjšina, svoj dominantni položaj pa so večinoma uspeli ohraniti na gospodarskem področju. Karte za politično prevlado nad mestom je premešala druga svetovna vojna, po vojni pa je nemška skupnost iz mesta skoraj popolnoma izginila. V prispevku avtorica pokaže, kako se z menjavo razmerij med političnimi silami spremenijo tudi razmerja med skupnostmi, ki prehajajo iz dominantnih v marginalne, znova pridobijo moč in naposled skoraj izginejo. Vsakokratna večina, bodisi nemška ali slovenska, ki sta obravnavani v članku, uporabljata sorodne vzorce vedenja v odnosu do vsakokratne manjšine.

Nadja Valentinčič Furlan pod drobnoogled vzame življenjsko zgodbo Mirka Mlakarja iz Porezna. Ta v delu, ki ga je objavil leta 2016 (gradivo za objavo pa je začel zbirati leta 2004), predstavi kroniko svoje družine, kmetije in spomine na svoje življenje. Znanstvena analiza spominov, dnevniških zapisov, (avto)biografij se kot raziskovalna me-

toda uporablja v različnih znanstvenih disciplinah (npr. zgodovini), avtorico prispevka pa zanimajo Mirkovo dojetje svoje identitete (kmet) in pripadnosti narodni ali poklicni skupini ter njegovo doživljanje, spremljanje in kritično dojetje sprememb na političnem in družbenem področju zlasti v prejšnjem stoletju. Iz Mirkovega dela *Spomini: Mirko Mlakar* (v kateri ima Valentinčič Furlanova spremno besedo) avtorica tako črpa vire za »razkrievanje prehajanj iz manjšine v večino ter iz dominante v marginalno skupino« (str. 89).

Daša Ličen bralca s podeželja, ki ga prikazuje življenjska zgodba kmeta iz Porezna, preseli v mesto, nekdanj »kozmpolitski« Trsti, ki je v svojem jedru združeval številne mestne »manjšine« in »večine«. Avtorica prikaže tri poglede na preteklost tega mesta. Na eni strani sta slovenska in italijanska naracija, vsaka trdno na svojih stališčih, na drugi strani pa tretja, kozmpolitska interpretacija tržaške preteklosti, ki se načeloma želi distancirati od nacionalnega determinizma. Avtorica sklene, da vse tri interpretacije oziroma pristope združuje »ista podmena o obstoju etničnih skupin, ki nastopajo kot temeljni gradniki mestnega družbenega tkiva« (str. 115). Ob tem pa opozori na pomanjkljivost etničnega interpretativnega izhodišča in spodbudi razmislek o raziskavah te tematike izven obstoječih prevladujočih diskurzov.

Zadnji prispevek Martine Piko-Rustia poseže v jezik in njegovo vlogo v družini, in sicer na avstrijskem Koroškem. V prostoru, kjer živi slovenska manjšina, jezik predstavlja »temelj za ohranitev in razvoj« slovenske manjšine (str. 124). Avtorica se sprašuje, ali je slovenščina še vedno pogovorni jezik ali pa postaja že tuji jezik. Ob tem ugotavlja, da se je v tem stoletju odnos do slovenščine v zamejstvu znatno izboljšal. Na položaj slovenščine nedvomno vplivajo tako uradne vzgojne institucije (vrtec, šola), uradi in uporaba jezika v javnosti kot tudi oz. predvsem ozaveščenost posameznih družin, ki lahko k ohranjanju jezika največ pripomorejo.

Pri tem je avtorica v prispevku izpostavila vlogo iniciativ, kot so *Slovenščina v družini* in *Dvo- in večjezičnost v družini*.

Knjiga je ena redkih znanstvenih študij v slovenskem raziskovalnem prostoru, ki se vprašanja oziroma tematike manjšin(e) loteva z drugačne, lahko bi jo rekli s »sveže« interpretativne ravni. V ospredju prispevkov avtoric namreč ni obravnava posamezne manjšine same po sebi in za sebe, s podajanjem enostranskih in nereflektiranih interpretacij, temveč problematizirajo odnose med večino in manjšino, med dominantnimi diskurzi in kolektivnimi spomini ter manjšinskimi in marginalnimi, ki so pogosto nemi in neslišni. Knjiga se po eni strani loteva študije »tradicionalnih« in »uradnih« manjšin, a vselej z vidika lastnega dominantnega nacionalnega diskurza, po drugi pa ji uspe dobro kontekstualizirati prehod določene skupnosti iz dominantne v marginalno, iz družbe v ospredju v družbo v ozadju, obravnavati »nove« manjšine in spremenjene družbene okoliščine, ki so nastale kot posledica političnih sprememb in sprememb sistema. Zbornik odlikuje že sam izbor analiziranih tematik, ki prikazujejo razmere in odnose med različnimi skupnostmi v različnih zgodovinskih obdobjih, kar prispeva k prikazu različnih stvarnosti v različnih zgodovinskih in družbenih okoliščinah.

Prednost knjige je tudi v tem, da ne obravnava zgolj slovenske narodne manjšine izven nacionalnih meja (prispevek Piko-Rustia), temveč se zazre v lastne dominantne nacionalne diskurze in med njimi skuša dati glas tistim, ki so ravno zaradi položaja, v katerem so se znašli, marginalizirani in posledično neslišni (Hrobat Virloget, Ferlež). Manjšine niso obravnavane le v etničnem okviru – in predmet raziskav tudi niso zgolj danes obstoječe manjšine, temveč tudi (skoraj) izginule (Nemci) – ampak tudi v družbenem smislu, saj avtorice poskušajo dati glas kmetom, ki so bili v določenih obdobjih povsem prezrti (Valentinčič Furlan). Na ta način storimo korak naprej pri obravnavi

samih sebe kot žrtev, saj se ogledalo postavlja nam samim – kolikšna je naša odgovornost za to, da ravno »drugi« med nami niso slišani.

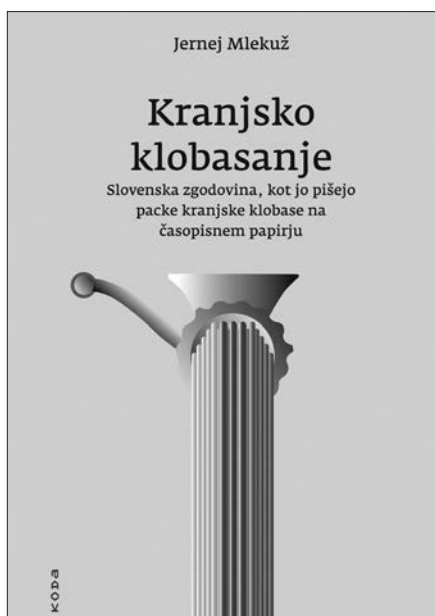
Knjiga torej preobrača tradicionalna etnološka gledišča ravno s tem, da se pripadniki nekega dominantnega di-

skurza zazrejo sami vase in v razloge za to, da »drugim« ne »pustijo« do besede. Tako zbornik ponuja drugačno perspektivo, ki je pripadnik neke dominantne večine v običajnih javnih diskurzih ni vajen. Pred bralkami in bralci je torej kakovostno znanstveno

delo v obliki zbornika. Prinaša paletu različnih etnoloških/antropoloških raziskav, ki si prizadevajo, da ne bi zgolj vrednostno interpretirale preteklost, pač pa bi se, kot zapiše Jerneja Ferlež (str. 84), osredinile na »radovedno in odprto opazovanje«.

JERNEJ MLEKUŽ: Kranjsko klobasanje: Slovenska zgodovina, kot jo pišejo packe kranjske klobase na časopisnem papirju.

Beletrina, Ljubljana 2017, 204 str.



Kranjsko klobasanje: Slovenska zgodovina, kot jo pišejo packe kranjske klobase na časopisnem papirju, monografija Jerneja Mlekuža, je rezultat na-kranjsko-klobaso-osredinjenega brskanja po »smetnjaku zgodovine«, kot (dnevno, tedensko) časopisje poimenuje avtor. Z zamaščeno »damo slovenske posebnosti« v središču avtor interpretira, analizira in (širše družbeno) kontekstualizira zgodovino slovenske narodotvornosti med letoma 1849

(ko je zaznati prvo omembo kranjske klobase) in 2006 (ko ta prvič poleti tudi v veselje). V za avtorja značilnem, nekoliko drznem slogu, ki je skorajda v celoti očiščen strogega teoretskega razpravljanja, je kranjska klobasa kontekstualno uokvirjena v časopisne oglase, razglase, reklame in razprtije, ki (so) si jo brezsravno, pa vendarle na različne (ideološko obarvane) načine prisvajali v vseh obravnavanih obdobjih. Kot vseprisotno entiteto medijskega diskurza Jernej Mlekuž kranjsko klobaso obravnava ne le kot predmet, katerega bistvena naloga je potešiti lakoto narodovega želodca, temveč tudi na ravni njene, za slovenski narod konstitutivne vloge.

Avtor s pomočjo mnogoterih časopisnih (in literarnih) izrezkov, ki se – pa četudi le obrobno – dotikajo kranjske klobase, in s kronološko razporejeno strukturo monografije ponudi zanimiv vpogled v njeno trdovratno vseprisotnost ter hkrati pokaže, da je bolj kot kulinaricnim razpravam večkrat služila skorajda ideološkim prerokanjem. Z besedami avtorja samega: kranjska klobasa ni le nadvse okusen dosežek slovenske kulinarike. Ob nekoliko drugačni priložnosti, ki jo je prav ta-

ko uredilo pero obravnavanega avtorja (Mlekuž 2015), je ta glavna akterka postavljena v kontekst, ki je pomemben tudi za razumevanje *Kranjskega klobasanja*; pri zamišljanju slovenskega naroda je odigrala pomembno vlogo. Podobno kot tam tudi v obravnavanem delu avtor dokazuje, da kranjska klobasa ni le pasiven odsev družbenih, kulturnih in političnih pojavov – »slavna«, »imennitna«, »izborna« in »častita« kranjska klobasa je stvar, ki je pomagala ustvarjati oz. graditi slovensko zgodovino. Ima(nentno) (ji je) torej to, kar lahko poimenujemo tvornost (ang. *agency*).

Poglavja, ki si sicer sledijo kronološko, niso strogo razmejena; ponekod se med njihove vrstice zavoljo bolj ilustrativnega opisa vrivajo drugače umeščeni zapisi. Obdobje, ki ga pokriva izbrano in pregledano časopisno gradivo v začetnih poglavjih, se razteza približno med letoma 1848, ko je v Evropi vrela pomlad narodov, in 1918, ko je razpadla dualistična monarhija Avstro-Ogrska, ki je bila Slovincem dolga leta institucionalna domovina. Še zlasti v začetnem obdobju narodnega prebujenja je kranjska klobasa priljubljena tako kot jed naroda kakor

* Veronika Zavratnik, mag. etnologije in kulturne antropologije, doktorska študentka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in raziskovalka na Fakulteti za elektrotehniko, Laboratorij za telekomunikacije, Tržaška cesta 25, 1000 Ljubljana; veronika.zavratnik@fe.uni-lj.si, veronika.zavratnik@gmail.com.